

— У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 29. МАРТА 1884. —

\* ГОДИНА IX.

# ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 40.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страницу 60 новч. месечно. — Претплатна се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном ставу, у Новоме Саду.

## РУСКО ПОЗОРИШТЕ.

(Свршетак.)

Од осталих новина не заслужују више него прост спомен комади: „Лишће шуми“, од кнеза Сумбатова; „Мученици љубави“, од А. Потјехина; и „Легенда старога замка“, од Куликова.

За цело споменуто време највећма се дошло комад „Кручине“, од Шпажинског.

Шпажински бира радо психолошке мотиве, па их уме вешто развијати.

Садржај „Кручине“ је овај: Матори Нехљудов радио је цела века свога, откидао од својих уста, одрекао се свега потребнога, гушио и живе и мртве, само да дође до богатства, а за тим до породичне среће. На послетку пође му то за руком: Маничка, лепа, млада кћи осиромашена трговца, понуди му сама своју руку. Он одлази из Москве у варошицу и онде се врти око Маничке „као пестанце, као дете, али уједно и као деспота“. Маничка је пошла за њега, што је хтела, да се научиша овога света. Случајно се упозна с ђаком Рубежниковим, заслени га и после кратке борбе заведе га. У Нехљудова се појави љубомора, а мисао о жениној неверности побуђује у њему мисао о самоубијству. Морен љубомором нађе своју жену у повељивом разговору с Рубежниковим, удара на њу ножем, али Маничка осујети ударац, па сад мења своју тактику, грозећи мужу судом, ако јој не да бар 50.000 рубаља, да би могла живети по својој вољи. Ал' се и она превари. Рубежников прими, до душе, њезину љубав, не пазећи на опомене и савете свога старатеља Ревјакина, али не ће ипак да се здружи с њоме, том превртњивом вером. Пропала жена не мисли делити с њим спротиње; он бежи испред не-

поштења, па онда испред ње. Нехљудов је на пивци пропасти, али га у име спаситељово спасе Поленка, такођер храњеница ревјакинова, похварена, али сад препорођена девојка, говорећи му: „Велика је ваша туга, али вам не доноси смрт већ откупљење. Целога века свога живели сте само за себе, и за вољу себи није никога жалили. У том је ваша кривица, а та вам је несрећа послана за каштигу“. Нехљудов се освести: „Почећу живети новим животом. Научите ме, како да живим, дајте ми цел. Самничега не могу нити знам. Доведите у склад душу моју, излечите је. Изела ме та брига, изела!“

Из тих последњих речи разабира се, да је ту Шпажински хтео да реши сличну психолошку тему, као Достојевски у свом роману „Злочин и каштига“, али није постигао ни издалека што је желео.

Поједине су особе у том комаду цртане веома добро, али цела слика сувише је шарена, претрпана нејасним противностима и психолошким скоковима.

Из свега, што досад рекосмо, излази, да драмски писци у Русији у последње доба нису написали много, али се такођер и то види, да је руско позориште право огледало народних потреба и народнога живота.

Руси имају већ свој рођени знаменити репертоар и служи им на чист, да у том смеру и сада даље раде без престанка.

Добри нови комади не ничу као гњиве иза кише, али продукција не малаксава, па се зато знаменито и подупире.

По рускоме.

## И И С Т И Ч И.

### СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Библиотекар“. Шаљива игра у 4 чина, написао Густав Мозер, превео Б. Галац.)

Управа је позоришна у обзир узела жељу многих посетилаца позоришта те је у недељу 25. марта о. г. наново дала приказати Мозеровог „Библиотекара“, који се при првоме приказу необично био допао. Омиљености „Библиотекаревој“ прохрпила је пута и у први мах складна игра приказивача, а и другога га је пута складна та игра снажно одржала. Но за своју је омилjenost „Библиотекар“ без сумње највише дужан *Димићки* и *Димићу*, који су усљед карактеристичне игре своје у недељу у цени скочили код овданије публике, у чију су милост обое се лагаво, али сигурно и поуздано већ и дотле угњездили били. *Добриновић* је тек при овој понови први пут давао „шнојдер“ Цибена, дабогме на свој начин, са пуно живота и гипкости, а и *Милосављевић* и *Димитријевићка* давали су сад први пут, он Мерсленда, она Диксонку; код првог су приказа били спречени те се дали заменuti. Према улогама својим попунили су њих двоје целину сасвим лепо. *Рајковићка*, *Хаџићева*, *Лукић*, *Димитријевић* и *Барбарић* показали су били већ при првоме приказу, да су својим улогама дорасли па сад су то само потврдили. Г.

(Лудвиг XI. Трагедија у 5 чинова, написао Казимир Делавињ, с француског превео Ј. Ђорђевић. Приказана први пут 27. марта о. г. Г. Милош Цветић, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду последњи пут као гост.)

Једна од оних драма, које су написане не толико песништву, колико глумцу за љубав, прешла је јуче преко наше позорнице. Да је тако, покazuје нам битност драме, која одмах у почетку истиче заплет, и то у личности тог француског краља. Они, који поле знају светску историју, и у њоји појаву једанаестога Лудвига, нису никад били у сумњи о развијку те драме, јер сви догађаји у њоји само су производ аподиктивне нарави тога краља. Свака појава у драми само је за то изнесена, да нам фиксирану личност Лудвигову прикаже са разне стране и у разном осветљењу: сад као вјадара, сад као тирана, сад опет као покајника, сад као интригана и на послетку у оном грозном тренутку, кад издише а не може да издане.

Но у овај мах није нам главна ствар Делавињова драма као таква, већ фигура у њоји, Лудвиг, и приказивач те фигуре, *Милош Цветић*.

У једном од прошлих бројева овога листа

изнео сам свој лични утисак, који на ме произведе игра уваженог уметника тог. Споменуо сам том приликом, како г. Цветић своје улоге приказује са умне стране, тј се тако истиче као уметник првог реда. Овом приликом пак рећи ми виља, да се поред те умне стране истакла и душевна, и то с таквом неодољивом снагом, да смо на позорници гледали само Лудвига, а на Цветића тако рећи и заборавили. Који је глумац пак у стању, да на гледаоце произведе такав учинак, тај је постигао онај врхунац, који су Музе резервисале само појединим избраницима својим.

Шта хоће пак да кажу ти разни утисци у игри г. Цветића? То хоће да кажу, да је он еминентно приказиваč карактерних улога, а улога Лудвигова таква је. Цветић је у њу улио сва богата средства своје уметности, он је публику тако повукao за собом, да га је ова и у отвореној сцени и при свршетку чинова једно десет пута изазвала и њему красан венац као знак свог трајног признања предала. Симпатична улога није то никако; али је тим већи тријумф Цветићев, што је и у таквој улози могао публику да одушеви на бурно признање. А то чини поред простудираног приказа још и уливаше душевне индивидуалности; јер ко хоће најшту да произведе учинак, мора душом говорити-к души.

Да ли да споменем поједине моменте, у којима се Цветић тек истакао? Да ли да споменем исповест пред пустиником, или сукоб с Немуrom, или умирање, или другу коју сцену? На сваки начин има та улога и својих тежих партија; али при том не смејмо изгубити из вида и оне тренутке, кад се Лудвиг — смешно. Лудвиг и смешно! Или кад је у молитви хтео и бога да превари, као што је варао људе, или другу, на сумце извађену сцену? Не, не; целина је онај драги камен, који ће нам остати у вечитој успомени, и која нас наводи, да му у име целе публике на овом месту изразимо захвалност своју. Српски се народ може поносити са Цветићем, са трећим чланом нашег дничног уметничког тријумвирата: *Јовановић*, *Ружић*, *Цветић*.

М. С.— Ћ.

### П О З О Р И Џ Т Е.

\* (Народно позориште у Загребу). „Vienac“ пише: „Многи питају, зашто ништа не пишемо о нашем позоришту. А шта да пишемо?

Из новина дознајемо, како напослетку сви

увиђају, да г. Верни нема гласа. Кад је то „Венац“ први констатовао, г. интендант нас је обедио, да тенденциозно лажемо. А сада г. Кнајзл сам ради на томе, да се отресе Вернија, кад је баш увећ промуксао. А зар је „Венац“ када тврдио, да је у Вернија чисто грло?

Дознајемо још из новина, да се у хрватском позоришту нева оперета „Бак-просјак“ с облигатним „Спужвом прек“ „Бак-просјак“ (Bettel-Student) да је сјајно успео; али за то да су прошли неке опере, као „Ruy Blas“ „Un ballo in maschera“ и т. д., које су досад баш красиле нам позоришни репертоар. Чујемо, да услед тога неки снују, како би и по опери могли учинити „Спужвом прек“. Било им на част и вачну славу! Али надајмо се, да ће им г. Дескашев помрсити рачуне, т. ј. да ће радије остати у Будим-Пешти уз месечних 350 фор., него да у Загребу за месечних 180 фор. помаже индиректно онима, који су намерили подићи оперету до деспотије, а погазити са свим до црва племеницу оперу. Премда смо искрени пријатељи и поштоватељи г. Дескашева, ипак му желимо срећан боравак у Будим-Пешти, док крпа не прође.

И „Шпанјолски ђаци“, који не видеше већ више година свеучилишта, овековечише позорницу нашег позоришта. Публика је Шпанјолцима живо повлађивала; право и има, кад је улазницу платила... Да се публици још боље живици раздраже (а многима су већ са свим отушили), предлажемо, да се приреди у нашем позоришту и шпанјолска „борба са биковима“. Ако то није могуће, нека се „уприличи“ бар борба „четкова“. Та оваква продукција стоји врло мало, а могла би помоћи. Quod erat demonstrandum.

Упитавши љеки дан великог пријатеља глумишића, зашто наша Талија тако напредујући пропада, одговори ми, да је уз друге разлоге поцајглавније то, што се вила уметница готово већ и стиди улазити у дашчару на маркову тргу па зато да стражује, док јој се не подигне достојан храм у срцу Загреба. Погодио си, усклајен, та ја плаћам ево већ трећу или четврту годину своју крајџару на дан, још за мало па ћу исплатити и целу обећану своту, а од новога хрватскога глумишића не видим ни основнога камена. Шта је то? Ко је крив? Зар нема у целој Хрватској баш никде никога, који би се прихватио посла, да уклони истините запреке, па да се једном започне градити ново глумиште? Зар и у том питању да очекујемо све и баш све једино од владе? А где је друштво, где интелигенција, која ће питање с нова покренути, вљаду охрабрити, и евентуално посао у своје руке примити.

Уза сву летаргију нашу надам се ипак, да ћу још ове године видети ново народно глуми-

ште, да душе не хрватско у Загребу, него чешко у Прагу. Поговора се напме по граду Загребу, како се спрема посебан глумишићи влак, који ће 1. августа о. г. све хрватске пријатеље чешкога народа и чешкога глумишића повести у Златни Праг, где ће се свако кроз неколико дана моћи до мисле воље нагледати новога позоришта чешкога и наслушати по избор опера наше дичне браће, који су нам показали начин и пут, како да дођемо до глумишића.

„Глумишићи влакови“ чешки су изум. Кад се отворило ново глумишиће чешко, домисли се неки чешки родољуб (мислим сам др. Ригер), како би нужно и корисно било, да се не само Пражанима, него и осталим Чешима подаде прилика, да виде своје ново позориште. И тако дође до глумишићних влакова, који су на неки начин забавни влакови. Доселе дошло је у Праг преко 200 таквих влакова из најразличитијих предела и земаља чешких. Недавно су шта више и Чеси у Бечу приредили такав „глумишићи влак“, те их је преко 600 пошло у Праг на два три дана, да виде Праг и ново глумишиће, и да се наслушају народне глазве своје. Пражани дочекали су бечке Чехе уз спљо одушевљење, што је да како Немце у велико смутило, који и онако преким оком мотре тај најновији душевни покрет наше браће.

Приповеда се и пише, да се чак из Америке јављају Чеси, који жеље видети Либушин град. У граду Чикагу гради се посебан брод, који ће иовести тамошње Чехе у Европу, у Трст, а одатле ће их жељезница пренети у Праг. Кад су се америчански Чеси одлучили на тај далеки пут, зар да само загребачки Чеси заостану? Тако су умовали чланови наше врле „Чешке беседе“ у Загребу, те су према томе одлучили, да ће све могуће покушати, неби ли могао такођер из Загреба поći око 1. августа посебан „глумишићи влак“ у Праг. Надајмо се, да ће тај „хрватски“ влак бар 500 Хрвата у Праг однети.“

\* (Народно позориште у Загребу). »Нар. Нов.“, пишу: „Слаби финансијални одношаји и велики захтеви општинства — то је карактеристика нашег позоришнога питања, то је камен, о који се сваки управитељ нашега позоришта мора спољати. Неки мисле, да би се финансијални одношаји поправили, кад би се саградило ново веће позориште. Сигурно је, да би представе нових сензационалних комада у два пута већега дохотка за поједино вече; али да би у новом од садашњега два пута већем позоришту и свака представа знаменито више донела, него што носи у данашњем малом позоришту, ми се небисмо усудили тврдити то напречац. А зашто не? Зато, што се градњом новога већега позоришта неби уједно и

стално позориште посечујуће опћинство знатно повећало и што би према размерно повећаном дохотку стајао и размерно повећан трошак. Само ово позориште може финанцијално успевати, у ком се поједиње драме или опере могу бар десет пута узастопце давати, у Загребу су пак данас врло ретке породице, које би који комад, буди драму или оперу, течајем једне сезоне и пет пута посетиле. Па ипак загребачко опћинство тражи од позоришта колико и опћинство ког великог града, па ако се уважи, да оно од своје стране мање нуди, може се рећи, да оно тражи од позоришта још и више него опћинство највећега града.

Борећи се у опште с тим неразмером међу средствима и захтевима одвише година, има позоришна наша управа, што се напосле тиче опере, особити каламитет са тенорима.

Од Гробићевих времена променили смо ми до сада пет тенора, но ниједан се није могао одржати на нашој позорници; чак Де-Негри, који је имао највише симпатија, доживио је жалостан крај — јер су га најпосле изживиједали. Наше опћинство захтева певача, који мора имати сва добра својства. Тенор наш морао би бити млад, леп, морао би имати ванредно јак и металан глас, а уз то, наравно, имао би бити прави уметник, а такових захтева морамо се сасвим одрећи, јер се једва прве позорнице, које плаћају десет до двадесет хиљада франака месечно, могу оваким певачима поносити.

Према садашњој нашој плаћи тенора морамо бирати или човека са гласом, који је друкчије скроз почетник, или певача савршена, али без гласа, као што је н. пр. био Фаторини. Како је неугодно, као чујемо певача викати, да човека гроза хвата, како је неприлично, кад се опера због мањакости његова репертоара, по три месеца учити мора; тако исто је немило, кад певач слушаоца побуђује на сажаљење, јер се мучи својим изнемоглим потртим громом.

Ниједна ни друга крајност дакле неваља. Ми смо то до сада изкусили.

Плаћа, коју сада даје управа тенору, износи 3.800 форината на годину. Та је плаћа раздељена на девет месеца. Питање је, да ли ми драматичног тенора требамо тако дugo. Ми мислим, да нетребамо. За нас је доста, ако се велика опера пева шест месеца, и то од половице октобра до половице априла, а остало време сезоне да се испуни лиричким операма; јер лирички тенор и онако мора бити на целу сезону ангажован.

Придодали управа садашњој плаћи тенора још хиљаду форината, те подели тих 4.800 на шест месеца, пада на месец 800 форината, а за тај новац могли бисмо добити певача, који ће

уз нешто јачи глас имати и школе и репертоар. Можда ће се речи, да је максимум, што позоришна благајна данас даје тенору. Но ми тврдимо, да би се не само та хиљада форината накнадила, већ да би благајна новим тенором и добила. Опћинство, које је до сада много веће оставило празну кућу, напунило би је сваки пут, те ако би само 20 фор. код сваке представе пало више, кроз читаву сезону, био би мањак тим накнадијен. Но још има други начин, којим би се та хиљада могла накнадити. Као што би се тенор ангажовао на шест месеца тако би се могло учпнити и са примадоном.

Садашња плаћа примадоне износи 3.400 фор., раздељена на 9 месеца по 370 ф. Ангажује ли управа примадону са 400 фор. на месец, чинило би то кроз шест месеца 2.400 фор. Како добрих певача има много, на тај бисмо начин и ту хиљаду форината приштедили.

Најпосле је отворен још један пут, којим се може тенору више плаћати; а то је, да се повише цене. Сигурно би свако радо дао десет новчића више, кад би знао да ће чути изврсну оперу. Наше позоришне цене и онако су малене.

Једино на овај начин могли би доћи до оперних сила, које би доникле одговарале захтевима нашег опћинства. Небуде ли се пак кренуло тим путем, онда ће морати земља неколико хиљада на годину више жртвовати, или ћемо бити присиљени и даље натезати, као и до сада, или најпосле саму оперу напустити."

\* (Пољска драма на париском позоришту.) „Анте“, драма пољскога списатеља Владимира Окоњскога (А. Свјентоховскога, уредника варшавске „Правде“) на скоро ће се представљати у Паризу у француском преводу.

\* (Народно позориште у Загребу.) „Нар. Нов.“ од 7. априла пишу: „Прекспољња представа Милекерове оперете „Бајк пројасјак“ напунила је позориште по пети пут дупком. — Госп. Дескашев, који се у петак повратио с гостовања на пучком позоришту у Пешти, ово је веће у насловној улози, рекли бисмо, сам себе надвисио; глас му беше чист, те је певао врло лепо.

Г. Дескашев био је врло лепо примљен. У другом чину предан му је красан ловоров венац.

Какве су досада околности кажу, остаће г. Дескашев вељда чланом нашега позоришта; јер понуду, која му је у Пешти стављена, до сада још није примио — надамо се, да ћемо за 14 дана моћи јавити, да ју је и коначно одбио. То ће сада да како зависи од наше позоришне управе, од које се праведно може очекивати, да неће према признатој домаћој сили бити тврдица, да би могла тим сјајније плаћати странца певача сумњиве вредности.“

Издаје управа српског народног позоришта.